

STRESZCZENIE DYSERTACJI
mgr Ewelina Maria Kusowska – Olszewska

pt. „*Stosowanie przepisów prawa karnego procesowego w postępowaniach dyscyplinarnych*”

Rozprawa doktorska poświęcona została problematyce stosowania przepisów prawa karnego procesowego w modelach odwzorowania postępowań dyscyplinarnych.

Celem opracowania jest zweryfikowanie tezy, zgodnie z którą możliwym jest opracowanie zrębów jednolitego modelu – wzoru postępowania dyscyplinarnego, którego unormowania byłyby na tyle uniwersalne i elastyczne, by znajdowały zastosowanie we wszystkich postępowaniach toczących się w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej, niezależnie od rodzaju podmiotu który jej podlega, a który to model należy skonstruować w oparciu o instytucje prawa karnego procesowego.

Rozprawa doktorska ma przede wszystkim charakter teoretyczny, jednak szczególnie rozważania poparto przykładami judykatów, których przedmiotem rozważań były konkretne stany faktyczne oraz zagadnienia proceduralne i materialno – prawne, dzięki którym możliwym stało się wyciągnięcie również wniosków dotyczących praktyki stosowania przepisów dyscyplinarnych i wynikających z niej problemów. Rozdziały I i II poświęcone zostały przedstawieniu i usystematyzowaniu dotychczasowej wiedzy teoretycznej o pojęciu, aksjologii i genezie odpowiedzialności dyscyplinarnej, jako jednej z form odpowiedzialności prawnej. Zagadnienia w nich omówione uzmysławiają nie tylko indywidualne cechy odpowiedzialności dyscyplinarnej, ale również rozmiar i różnorodność materii badawczej, której źródła kształtują się odmiennie niż źródła prawa karnego procesowego. W rozdziałach III i IV poddano natomiast analizie porównawczej wybrane elementy proceduralne determinujące charakter poszczególnych postępowań dyscyplinarnych, w oparciu o które następnie sformułowano uniwersalny model – wzór postępowania toczącego się w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej. Rozprawę podsumowują wnioski przedstawione w formie graficznej, obrazującej w sposób uproszczony modelowy przebieg postępowań dyscyplinarnych w analizowanych grupach podmiotowych oraz przebieg opracowanego uniwersalnego wzorca postępowania, omówione szczegółowo w końcowej części opracowania.

Poniżej przedstawiono szczegółową strukturę rozprawy:

W rozdziale pierwszym omówiono zagadnienia wprowadzające do tematyki prawa dyscyplinarnego, służące przedstawieniu celów i funkcji realizowanych przez postępowania

dyscyplinarne oraz determinujące charakter samego postępowania dyscyplinarnego. Możliwość wyodrębnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej ze zbioru odpowiadającego szerszemu pojęciu odpowiedzialności prawnej wynika z indywidualności jej cech, do których należy zaliczyć: jej niejednorodność, wąski zakres podmiotów jej podlegających, specyfikę przedmiotu i przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej, niezależność od innych postępowań oraz odrębność regulacji problematyki przedawnienia ścigania dyscyplinarnego. Szczegółowe funkcje i cele realizowane przez postępowania dyscyplinarne, charakter sankcji dyscyplinarnych, powodujących niemożność utożsamiania postępowania dyscyplinarnego z postępowaniem i sankcjami karnymi oraz samodzielność źródeł prawno – dyscyplinarnych (w tym wymóg uregulowania przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej w ustawie), uzasadniają wyodrębnienie prawa dyscyplinarnego, obejmującego aspekty materialne i proceduralne, jako autonomicznej dyscypliny nauki prawa, której etymologii należy upatrywać w równym stopniu w prawie administracyjnym i w prawie karnym procesowym. Wyodrębnienie prawa dyscyplinarnego należy przy tym postrzegać jako rezultat postępującej instytucjonalizacji (jurydyzacji i tworzenia struktury organizacyjnej) postępowania, w ramach którego ocenie poddaje się spełnienie przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegających jej podmiotów, w efekcie której doszło do wytworzenia specyficznych cech „korporacyjnego” prawa represyjnego, a co za tym idzie - jako naturalny skutek rozwoju normatywnego tej dziedziny prawa.

Rozdział drugi zawiera zarys genezy prawa dyscyplinarnego oraz omówienie wyboru aktów prawnych (m.in. ustaw ustrojowych regulujących postępowania dyscyplinarne, w których ustawodawca odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w kwestiach nieuregulowanych przez właściwą ustawę ustrojową) stanowiących źródła norm dyscyplinarno – procesowych.

Rozdział trzeci poświęcono rozważaniom nad zakresem stosowania przepisów prawa karnego procesowego w badanych postępowaniach dyscyplinarnych. Porównując zawarte w analizowanych aktach normatywnych przepisy odsyłające wskazano zawarte w nich rodzaje odesłań, ich liczbę, sposób sformułowania odesłania definiujący zakres posiłkowego stosowania przepisów zaczerpniętych z Kodeksu postępowania karnego, oceniono charakter odesłań jako systemowych bądź indywidualnych rozwiązań dla danej grupy podmiotowej, omówiono zagrożenia wynikające z występującej różnorodności stosowanych rozwiązań, przy uwzględnieniu konsekwencji wskazania przez ustawodawcę jednej z procedur sądowych jako właściwej do posiłkowego stosowania w konkretnym modelu odwzorowania postępowania dyscyplinarnego oraz wskazano korzyści płynące z wyboru procedury karnej jako rozwiązania

preferowanego, służącego zapewnieniu stronom postępowania dyscyplinarnego najszerszych gwarancji bezpieczeństwa procesowego.

W celu zweryfikowania hipotezy głównej o możliwości skonstruowania jednolitego modelu postępowania dyscyplinarnego w oparciu o instytucje zaczerpnięte z Kodeksu postępowania karnego, koniecznym było porównanie regulacji prawnych kształtujących obecnie stosowane modele - odwzorowania postępowań dyscyplinarnych, wytypowanie potencjalnych cech wspólnych oraz dokonanie oceny, czy w istocie w ich miejsce możliwym byłoby zastosowanie regulacji, ujednoliconych dla potrzeb wszystkich grup podmiotowych, których dotyczy problematyka postępowań dyscyplinarnych. Tym zagadnieniom został poświęcony rozdział czwarty – zawierający omówienie szeregu przepisów kształtujących poszczególne modele - odwzorowania postępowań dyscyplinarnych, w celu stwierdzenia, czy rzeczywiście można wyodrębnić takie ich elementy, w oparciu o które możliwym byłoby skonstruowanie choćby najbardziej zrębowego modelu postępowania dyscyplinarnego, analizowanych w odniesieniu do konkretnych instytucji i rozwiązań zaczerpniętych z Kodeksu postępowania karnego, które mogłyby posłużyć jako ich uzupełnienie bądź wzorzec. Kolejne zagadnienia omówiono blokami, posiłkując się systematyką zaproponowaną przez Z. Leońskiego, tj. w ramach czterech grup podmiotowych, w obrębie których wyróżniono niekiedy także podgrupy. W obrębie kolejnych bloków omówiono problematykę związaną ze sposobem inicjowania postępowania dyscyplinarnego; z podmiotami realizującymi funkcję ścigania w postępowaniu dyscyplinarnym oraz stronami w nim występującymi i uprawnionymi do ich reprezentacji pełnomocnikami; wyróżnieniem stadiów postępowania dyscyplinarnego oraz w dalszym rzędzie: z przeprowadzaniem czynności procesowych, w szczególności zaś dowodowych; z formami zakończenia toczącego się postępowania dyscyplinarnego, rozstrzygnięcia w postępowaniu dyscyplinarnym kwestii incydentalnych oraz organami orzekającymi w postępowaniu dyscyplinarnym i ewentualnego udziału w nim czynnika spoza danego środowiska. Przyjęta metoda okazała się konieczną z uwagi na obszerność badanej materii oraz liczne nowelizacje jakie miały miejsce w ostatnich latach, pociągające za sobą konieczność weryfikowania sformułowanych uprzednio wniosków i ich ponownego redagowania. Rozdział czwarty, stanowi obok poprzedzającego go rozdziału trzeciego *clou* prowadzonych badań nad obranym tematem.

W rezultacie prowadzonych w przedłożonym opracowaniu rozważań sformułowano konkluzję, zgodnie z którą możliwym jest opracowanie wspólnego modelu postępowania dyscyplinarnego, mimo że ustawodawca w ostatnim czasie przyjął inny kierunek zmian legislacyjnych i obecnie jest to trudniejsze niż założono na początku badań. W dalszym ciągu

jednak nie jest to niemożliwe. W konsekwencji, w ramach modelu - wzoru postępowania dyscyplinarnego, służącego realizacji celów odpowiedzialności dyscyplinarnej, wyróżniono takie jego fazy jak: postępowanie wyjaśniające, postępowanie przed dyscyplinarnym organem orzekającym pierwszej instancji; postępowanie przed organem odwoławczym; postępowanie wykonawcze i postępowanie wznowieniowe. Stwierdzono również, że zespół norm procesowych regulujących procedurę postępowania toczącego się w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej rządzi się określonymi zasadami, które można uznać za nadające mu swoisty charakter i kształtujące jego model (wzór). Należą do nich zasady: ścigania z urzędu, legalizmu, prawdy materialnej, bezpośredniości, bezstronności, obiektywizmu, szybkości postępowania, domniemania niewinności (*in dubio pro reo*), prawa obwinionego do obrony, równości broni i kontradyktoryjności, niezależności jurysdykcyjnej, niezawisłości, skargowości, kontroli, współdziałania, swobodnej oceny dowodów, pouczenia oraz informowania uczestników o przysługujących im uprawnieniach i ciążących na nich obowiązkach. Wydaje się, iż z uwagi na zasadę równości wobec prawa oraz potrzebę zabezpieczenia odpowiedniego poziomu przestrzegania gwarancji procesowych, poszczególne postępowania dyscyplinarne nie powinny się drastycznie różnić między sobą, czego wyrazem będzie stosowanie jednolitego modelu – wzoru postępowania dyscyplinarnego. Mając zaś na względzie poziom zabezpieczenia gwarancji procesowych oraz bezpośrednio odesłanie przez poszczególne ustawy ustrojowe do odpowiedniego stosowania w kwestiach przez nie nieuregulowanych przepisów Kodeksu postępowania karnego, sugerowaną procedurą w odniesieniu do której winien być konstruowany model -wzór postępowania dyscyplinarnego, jest właśnie procedura karna.

Przedłożoną rozprawę doktorską zamykają materiały graficzne obrazujące wnioski końcowe z analizy modeli odwzorowania postępowań dyscyplinarnych w obrębie badanych grup podmiotowych oraz wykaz wykorzystanej bibliografii.